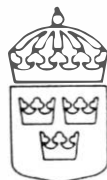

Motion till riksdagen

1988/89:A438

av Pär Granstedt och Karin Söder (båda c)
Regionalpolitiken i Stockholms län

Mot.
1988/89
A438-442

Stockholmsområdet erbjuder sina invånare en boendemiljö som få andra storstadsområden i världen kan. En storstads traditionella fördelar som ett rikt kulturutbud, ett varierat nöjesliv, en bred arbetsmarknad och rik tillgång till arbetstillfällen, närhet till vetenskapliga och andra institutioner etc. förenas här med betydande miljövärden. Stockholmsregionen har gott om fina grönområden också nära storstadens kärnområden. Stockholms skärgård och Mälardöarna är unika landskapstyper också i ett världsperspektiv. Roslagens och Södertörns traditionsmättade kulturlandskap är inte långt borta. I själva storstadens centrum förenas vatten, klipphöllar, grönska och en historisk bebyggelse till en mycket särpräglad miljö. Det faktum att Stockholm för att vara en storstad har rätt måttlig omfattning gör också att alla dessa värden finns lätt nåbara för alla regionens invånare.

I själva verket är det denna fina livsmiljö som ger Stockholm en särställning bland världens storstäder. Därför måste det också vara ett första rangens intresse att bevara och vidareutveckla dessa miljökvantiteter för framtiden.

Det största hotet mot Stockholmsregionens miljökvantiteter ligger i en alltför snabb tillväxt av arbetsplatser och befolkning. Problemen förvärras ytterligare om denna tillväxt sker på ett obalanserat sätt t.ex. genom en ytterligare koncentration av arbetstillfällen till vissa delar av regionen.

Efter en lugn period på 1970-talet tog befolkningstillväxten fart igen under 1980-talet. Den genomsnittliga befolkningstillväxten har legat omkring 10 000 invånare per år. Under flera år har tillväxten nått upp till 15 000 människor per år. Flera år överträffade Stockholms läns befolkningstillväxt hela rikets.

Den viktigaste drivkraften för befolkningstillväxten i Stockholms län har varit en mycket snabbt växande arbetsmarknad. Det har inte gått att tillfredsställa arbetskraftsefterfrågan bland länets invånare, trots en mycket snabb naturlig befolkningsökning. Betydande tillskott utifrån har också varit nödvändigt. En inte obetydlig del av flyttningsöverskottet till Stockholms län har kommit genom utrikes inflyttning, men under hela 80-talet har det också förekommit en betydande nyttoinflyttning från övriga delar av landet.

Under det senaste året har befolkningstillväxten minskat något men detta beror inte på minskad tillväxt i fråga om arbetstillfällen. Den bromsande faktorn har uppenbarligen i stället varit krisen på bostadsmarknaden. Även om det varit lätt att få arbete i Stockholmsregionen har det varit mycket svårt att få bostad. Många har avstått från att flytta till Stockholmsområdet och ett

nytt jobb därför att bostadsfrågan inte kunnat ordnas. Andra har flyttat ifrån regionen för att få bättre bostadsförhållanden.

Den överhettade och obalanserade utveckling som har präglat Stockholmsregionen under 1980-talet har fått allvarliga konsekvenser på en rad områden, konsekvenser som kommer att förvärras om utvecklingen fortsätter.

Särskilt allvarig är situationen för *miljön*. Exploateringstrycket gör att omistliga grönområden bebyggs eller hotas av bebyggelse för nya arbetsplatsområden, nya bostadsområden, nya vägar. Därmed hotas en av Stockholmsregionens finaste miljökvantiteter.

Luftmiljön är ett stort problemområde som i sin tur har effekter på naturen. Försurningen har fortskridit i rask takt. På 30 år har pH-värdet i marken genomsnittligt förändrats från 0,5 till 1,5. Kvävenedfallet ökar snabbt och är uppe i 7 000 ton per år. Samtidigt motsvarar kvävedioxidutsläppen från Stockholmsregionen 21 000 ton per år vilket innebär att Stockholmsregionens utsläpp är en belastning för också andra delar av landet. Miljöbelastningarna kommer från värmeanläggningar, från industrier och inte minst från bilismen.

Den snabbt växande bilismen får en totalt allt mer dominerande ställning bland Stockholmsregionens föreningskällor. Enbart under 1980-talet har biltrafiken i Stockholmsområdet ökat med 44 %. Fram till sekelskiftet beräknas enligt prognoserna att ökningen skall bli ytterligare 40 %. Därefter hoppas man på något lugnare utveckling. Detta innebär att de redan stora utsläppsmängderna från biltrafiken kommer att fortsätta att öka trots introduktionen av katalytisk avgasrening. Biltrafikens ökning hänger nära samman med befolkningsökningen i regionen och den ojämna fördelningen av arbetsplatser som ger arbetsresorna en mycket stor omfattning. Till det kommer att ökad levnadsstandard och relativt sjunkande bensinpriser i förenning med att kollektivtrafiken inte upplevs attraktiv nog har gjort att allt fler människor väljer bilen som färdalternativ.

Ett annat krisområde är *bostadsmarknaden*. Inflyttningstrycket har skapat en situation där tiotusentals människor tvingats stå i bostadskö. Även om de allra flesta har någon form av lösning på sitt bostadsproblem så innebär situationen otillfredsställande boendeförhållanden och sociala påfrestningar. Särskilt ungdomen är hårt drabbad. Ett extremt resultat av bostadskrisen är att Stockholm har fått ett växande antal människor som över huvud taget inte har tak över huvudet om nätterna. Den svåra bostadsbristen bidrar också till att pressa upp boendekostnaderna. Priserna för bostadsrättslägenheter och villor i synnerhet i attraktiva lägen har nått nivåer som framstår som alltmer oacceptabla för vanliga inkomstagare. Det stora byggnadsbehovet och framför allt konkurrensen från byggandet av kontor pressar också byggkostnaderna i höjden vilket gör att alla former av boende blir dyra.

Även på *arbetsmarknaden* uppstår problem. När bostadsbristen begränsar möjligheten att rekrytera arbetskraft utifrån uppstår arbetskraftsbrist på viktiga områden. Detta märks tydligt i yrken som upplevs som mindre attraktiva men som trots detta är helt avgörande för samhällets funktion. Exempel på detta är vård och kollektivtrafik. Bristen på arbetskraft har blivit ett avgörande hinder för att ge regionens invånare den vård man har rätt att

kräva. På samma sätt försvåras möjligheterna att hålla en god standard på kollektivtrafiken och på det sättet hålla tillbaka bilismen. Svårigheterna på arbetsmarknaden får därmed starka sociala och miljömässiga konsekvenser för regionens invånare.

Den ojämna fördelningen av arbetsplatser framtvingar som nämnts långa arbetsresor. Detta har betydande sociala konsekvenser. Arbetsdagarna blir långa och resorna är tröttande. I synnerhet för småbarnsfamiljer innebär det stora påfrestningar när familjens möjligheter till positiv samvaro begränsas. För närvarande pekar allt på att obalansen kommer att bestå, och kanske förvärras. Även om en viss utbyggnad av arbetsplatser kommit till stånd i den södra länsdelen dominerar bandet Stockholm–Arlanda fortfarande helt både när det gäller pågående och planerade arbetsplatsprojekt. Den reglering som har skett av arbetsplatsbyggandet syns inte nämnvärt ha påverkat detta.

Ett samlat åtgärdsprogram

Slutsatsen av detta är att det är av mycket stor betydelse för Stockholmsregionen att dels få en lugnare total utveckling av sysselsättning och befolkning och att dels få en jämnare fördelning av arbetsplatser i regionen. För att åstadkomma detta och i övrigt rädda regionens omistliga miljövården krävs ett samlat åtgärdsprogram:

En nödvändig förutsättning är en *kraftfull regionalpolitik* som kan avlänka Stockholmsregionens expansionsstryck till andra delar av landet. Inte minst viktigt är det att bygga ut högre utbildning, och särskilt forskning i olika delar av landet. Flyttningsbidraget till personer som flyttar till Stockholmsregionen bör avskaffas och ersättas med ett bidrag till orter med en vikande befolkningsutveckling. Infrastruktur med telenät och andra kommunikationer behöver förstärkas etc.

En särskild *investeringsavgift* på 25 % bör införas för kontorsbyggen i överhettade delar av regionen. I samband därmed kan det nuvarande administrativa stoppet för kontorsbyggen och andra lokaler avvecklas. Därmed kan en ineffektivt och byråkratiskt verkande reglering ersättas med ett mera smidigt ekonomiskt styrmedel. Det innebär att de företag som väljer att etablera sig i områden som redan har en alltför hög koncentration av arbetsplatser får vara med att bära samhällets merkostnader för kommunikationer, miljöåtgärder, bostäder m.m.

Staten är en av regionens största arbetsgivare med ca 45 000 anställda i central verksamhet. De statliga arbetsplatserna är i hög grad koncentrerade till regionens centrala delar. Staten bör därför genom ett uppdrag till byggnadsstyrelsen upprätta ett program för en *bättre fördelning av de statliga arbetsplatserna i Stockholms län*. Detta bör dessutom kombineras med ett program för arbetsplatsbyte, så att de som så önskar och kan, får möjlighet att byta till den arbetsplats som ligger närmast bostaden. Detta bör kunna genomföras i samverkan med landstinget och kommunerna, för att därigenom ytterligare öka valmöjligheterna för den enskilde.

Utbildningssystemet i Stockholmsregionen måste få en mer balanserad struktur. Det är uppenbart att det finns ett samband mellan tillgång till

högskoleförberedande gymnasieutbildning, närheten till högskolor och benägenheten till högre studier. Företag med kunskapsintensiv verksamhet är intresserade av att lokalisera sig till orter med god tillgång på högutbildad arbetskraft. Den bristande balansen i Stockholmsregionens utbildningsutbud bidrar därför starkt till att försämra den inomregionala balansen i övrigt. Inom gymnasieskolan bör de nuvarande skillnaderna i fördelningen av teoretiska, respektive yrkesinriktade linjer jämnas ut. Arbetet på att omfördela högskoleutbildningar till främst den södra länsdelen måste fortsättas. Det är naturligt att en sådan omfördelning leder till att en särskild högskoleenhet för den södra länsdelen ett "Södertörns universitet" bildas. Norrtälje bör få en tvårig teknisk högskoleutbildning.

Stockholmsregionens *omistliga grönområden* måste identifieras och förses med ett lagfäst skydd mot all exploatering. Särskilda åtgärder krävs för att skydda regionens *kulturlandskap*. Under 1988 lämnades över 1 miljon kr i bidrag till skogsplantering på åkermark, medan de tillgängliga statliga resurserna till skydd för kulturlandskapet endast låg på en femtedel av denna nivå. Med hänsyn till den särskilda betydelse ur miljösynpunkt som länets kulturbygder har, bör stöd till skogsplantering i fortsättningen endast få ges i undantagsfall. Istället måste resurserna för att bevara kulturlandskapet kraftigt ökas. Detta kan ske genom att staten i samverkan med landstinget och kommunerna bygger upp en särskild fond, från vilken ersättning kan utgå till lantbrukare som upprätthåller mindre rationell, men ur miljösynpunkt värdefull odlings- och ängsmark. Hur mycket olika parter skall bidra till denna fond bör lösas genom förhandlingar.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om vikten av en lugn och balanserad utveckling för Stockholmsregionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om behovet av en kraftfull regionalpolitik,

[att riksdagen hos regeringen begär förslag om införandet av en särskild investeringsavgift på 25 % för kontorsbyggen i överhettade delar av Stockholms län.¹]

3. att riksdagen hos regeringen begär ett program för omfördelning av statliga arbetsplatser i Stockholms län,

4. att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till ett projekt i samverkan mellan landsting och kommuner för att underlätta för offentligt anställda att få arbete så nära bostaden som möjligt,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av bättre fördelning av gymnasieutbildningen i Stockholms län,²]

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om en fortsatt omfördelning av högskoleutbildning till den södra länsdelen med sikte på att skapa ett "Södertörns universitet",

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en tvåårig teknisk högskoleutbildning bör etableras i Norrtälje,²]

Mot. 1988/89
A438

[att riksdagen hos regeringen begär initiativ i samverkan mellan landsting och berörda kommuner för att ge ett lagfäst skydd mot exploatering av regionens omistliga grönområden,³]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att yttersta restriktivitet bör tillämpas vid bidragsgivning för skogsplantering på åkermark i Stockholms län,³]

[att riksdagen begär att regeringen tillsammans med landsting och kommuner etablerar en fond för upprätthållande av kulturlandskapet i Stockholms län.³]

Stockholm den 24 januari 1989

Pär Granstedt (c)

Karin Söder (c)

¹ 1988/89:Bo244

² 1988/89:Ub814

³ 1988/89:Jo859